

# سال شمار زندگی علی اکبر دهخدا

شهناز مرادی کوچی

فتح‌الله اسماعیلی گلهرانی

۳۴

۱۲۵۸ تولد در کوچه قاسم علی خان محله سنگلج.

پدر: خان باباخان قزوینی.

خواهرها و برادرها: یحیی، ابراهیم، معصومه و خواهر بزرگ‌تری که در دو سالگی فوت کرد. نام‌های مستعار: علی اکبر قزوینی، دخو، دخو علی، خرمگس، روزنومه‌چی، غلام‌گدا آزادخان علی الهی، خادم الفقرا دخو علی شاه، نخود همه آش، برهنه خوشحال و مانند این‌ها. ۱۲۶۸ فوت پدر؛ قرار گرفتن تحت سرپرستی یوسف خان قزوینی، پسر عموی خان باباخان. ۱۲۷۱ آموزش صرف و نحو عربی و اصول فقه و کلام اسلامی زیر نظر حاج شیخ هادی نجم‌آبادی و شیخ غلام حسین بروجردی، به مدت هفت سال.

۱۲۷۸ تحصیل در مدرسه علوم سیاسی، و کنار گذاشتن دروس به مدت دو سال.

۱۲۸۰ دستیار محمدحسین فروغی، پدر ذکاءالملک فروغی، در تدریس ادبیات فارسی در مدرسه علوم سیاسی.

۱۲۸۲ فراغت از تحصیل در مدرسه علوم سیاسی؛ مأموریت در سفارت ایران در بالکان به عنوان منشی معاون الدوله غفاری؛ اقامت در وین و سفر به ژن، بخارست و پاریس.

۱۲۸۴ بازگشت به ایران به دلایل نامعلوم.

۱۲۸۵ استخدام به عنوان معاون و مترجم مهندس دوپوروک بلژیکی در امور راه شوسه خراسان

که در مقاطعة حاج حسين آقا امين الضرب بود؛ انتشار شب‌نامه‌هایی بر ضد جهل و خرافات و استبداد قاجارها.

۱۲۸۶ دعوت به هم‌کاری از سوی میرزا جهانگیرخان شیرازی برای عضویت در تحریریه صور اسرافیل؛ انتشار نخستین شماره در دهم خرداد ماه؛ تهدید به مرگ و محاکمه در مجلس شورای ملی (دوره اول) برای مقاله‌هایش در صوراسرافیل.

۱۲۸۷ انتشار سی و دومین شماره صوراسرافیل؛ به توپ بستن مجلس شورای ملی به دستور محمدعلی شاه قاجار؛ دستگیری میرزا جهانگیرخان شیرازی و گروهی از روشن‌فکران و مشروطه‌خواهان و اعدام آن‌ها؛ پناهنده شدن میزا علی اکبر دهخدا، سیدحسن تقی‌زاده و گروهی دیگر به سفارت خانه انگلیس، و رضایت محمدعلی شاه به تبعید آن‌ها؛ عزیمت دهخدا به پاریس و سپس ایوردون سویس.

۱۲۸۸ انتشار سه شماره از روزنامه صوراسرافیل در تبعید با کمک معاضدالسلطنه (ابوالحسن پیرنیا)، میرزا قاسم خان تبریزی و شیخ محمد قزوینی؛ سفر به استانبول برای تقویت کردن «انجمن سعادت ایران»؛ انتشار نشریه هفتگی سروش در استانبول.

۱۲۸۹ ادامه انتشار سروش تا چهارده شماره؛ بازگشت به ایران از راه رشت، پس از فتح تهران و خلع محمدعلی شاه از سلطنت (۲۵ ربیع‌الثانی ۱۳۲۷ ق)؛ نمایندگی دوره دوم مجلس شورای ملی به وکالت مردم کرمان و تهران (یازدهم محرم ۱۳۲۸ ق)؛ عضویت در «حزب اعتدال»؛ هم‌کاری با روزنامه‌های مجلس و شوری.

۱۲۹۰ انحلال مجلس دوم (در ۲۹ ذی حجه).

۱۲۹۲ با آغاز جنگ جهانی اول (اول اوت ۱۹۱۴ و هشتم رمضان ۱۳۳۲) و التیماتوم روسیه تزاری و جریان معروف به مهاجرت آزادی‌خواهان به استانبول، بغداد و برلین، دهخدا به دعوت و مصلحت‌اندیشی خوانین بختیاری به چهارم‌حال رفت و تا پایان جنگ به ایل بختیاری پناهنده شد؛ به دعوت لطف علی خان امیر مفخم ایلخانی و فرزندش فتح علی خان سردار معظم در روستای دژک ساکن شد و فکر اولیه تدوین لغت‌نامه و امثال و حکم از همین ایام به خاطر او خطور کرد؛ ریاست دفتر وزارت معارف؛ ریاست اداره تفتیش در وزارت عدلیه.

۱۲۹۹ فیش‌برداری برای تألیف دو اثر عظیم لغت‌نامه و امثال و حکم.

۱۳۰۰ دریافت امتیاز مجله هفتگی فردا (۲۶ شهریور) و عدم انتشار آن به دلایل نامعلوم.

۱۳۰۴ حاشیه‌هایی بر دیوان ناصرخسرو به تصحیح نصرالله تقوی و مجتبی مینوی.

۱۳۰۶ قبول ریاست مدرسه علوم سیاسی؛ حاشیه‌هایی بر دیوان حافظ تصحیح عبدالرحیم خلخالی.



۱۱ - ۱۳۰۸ انتشار دوره چهار جلدی امثال و حکم از سوی وزارت فرهنگ.

۱۳۱۳ تغییر نام مدرسه علوم سیاسی به مدرسه عالی حقوق و علوم سیاسی در دوره ریاست دهخدا.

۱۳۱۸ چاپ جلد اول لغت‌نامه.

۱۳۲۰ بازنشستگی از ریاست مدرسه عالی حقوق و علوم سیاسی (شهریور).

۱۳۲۴ تصویب مجلس شورای ملی برای چاپ لغت‌نامه به پیشنهاد عبدالحمید اعظم زنگنه و حمایت محمد مصدق، عبدالله معظمی، ابوالقاسم امینی، ناصر قلی اردلان، رضا تجدد، حسین معاون، غلام علی فریور، مهدی فاطمی و دیگران (دی ماه)؛ تألیف و انتشار شرح حال نابغه شهیر ایران ابوریحان بیرونی.

۱۳۲۵ ریاست نخستین کنگره نویسندگان ایران به ابتکار هیئت مدیره انجمن روابط فرهنگی ایران و شوروی و به همت کمیسیون ادبی انجمن، با حضور صادق هدایت، کریم کشاورز، میلانی، بانو محمصی، فروزان فر، سیدعلی شایگان، علی اصغر حکمت، عبدالحسین نوشین، پرویز ناتل خانلری، فاطمه سیاح، نیما یوشیج، احسان طبری، غلام علی رعدی آذرخشی، پرتو علوی، ابوالقاسم حالت، رهی معیری، جلال همایی، لطف علی صورتگر، بزرگ علوی و دیگران (تیر ماه).

- ۱۳۲۸ تعلیقات بر دیوان سیدحسین غزنوی (اشرف) چاپ محمد تقی مدرس رضوی.
- ۱۳۲۹ تشکیل «جمعیت مبارزه با بی‌سوادی ایران» و انتشار نخستین اعلامیه جمعیت؛ حاشیه‌هایی بر لغت فرس اسدی طوسی تصحیح عباس اقبال آشتیانی.
- ۱۳۳۰ عضویت در انجمن هواداران صلح؛ تألیف و انتشار مقاله منشأ لغات مجعول فرهنگ فارسی پس از دساتیر؛ انتشار مجموعه مقالات چرند پرند به همت سعید نفیسی در کتاب شاهکار نثر فارسی.
- ۱۳۳۲ نوشتن یک مقاله و انجام یک گفت و گوی رادیویی در دفاع از دولت ملی دکتر محمد مصدق (تیر ماه)؛ شایعه پذیرفتن ریاست شورای سلطنتی پس از خروج محمدرضا پهلوی، به پیشنهاد دکتر مصدق (مرداد ماه)؛ بازرسی منزل دهخدا پس از کودتای ۲۸ مرداد برای کشف محل اختفای دکتر حسین فاطمی، وزیر امور خارجه دولت ملی؛ بازرجویی از دهخدا در دادستانی ارتش و رها کردن پیکر فوتوت و ناتوان او در نیمه‌های شب در حیاط منزل مسکونی اش (مهر ماه).
- ۱۳۳۴ انتشار مجموعه اشعار دهخدا به کوشش دکتر محمد معین؛ وصیت دهخدا به دکتر محمد معین برای ادامه انتشار لغت نامه پس از مرگ او (آبان ماه)؛ وخامت وضع جسمانی دهخدا (آذر ماه)؛ نامه به رئیس مجلس شورای ملی در خصوص بخشش حق‌التألیف لغت‌نامه به ملت ایران (دی ماه)؛ وفات علامه علی‌اکبر دهخدا (۷ اسفند ماه).
- ۱۳۳۶ انتقال سازمان لغت‌نامه به دانشگاه تهران.
- ۱۳۵۵ استقرار سازمان لغت‌نامه در ساختمانی از موقوفات دکتر محمود افشار سپرده به دانشگاه تهران.
- ۱۳۵۸ برگزاری مراسم صد سالگی تولد دهخدا توسط سازمان یونسکو؛ تجدید چاپ روزنامه صوراسرافیل توسط مؤسسه انتشارات امیرکبیر؛ پایان تألیف و چاپ دوره کامل لغت‌نامه در ۲۲۲ مجلد.
- ۱۳۸۰ توزیع لغت‌نامه بر روی لوح فشرده (CD).